

ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН

ШИЙДВЭРИЙН ХУРААНГУЙ

(Үндсэн хуулийн эрх зүйн маргаан¹)

“ЦЭЦ ЗӨВХӨН ҮНДСЭН ХУУЛЬ ХҮЧИН ТӨГӨЛДӨР БОЛЖ ҮЙЛЧИЛСЭН 1992 ОНЫ 2 ДУГААР САРЫН 12-НЫ ӨДРӨӨС ХОЙШ ГАРСАН ХУУЛЬ ТОГТООМЖ БОЛОН АЛБАН ТУШААЛТНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААТАЙ ХОЛБОГДСОН МАРГААНЫГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭНЭ” ГЭСЭН НЬ МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬ ЗӨРЧСӨН ЭСЭХ ТУХАЙ

САНАМЖ: Энэхүү хураангуй нь цэцийн шийдвэрийг орлохгүй ба цэцийн тогтоолын үндэслэлийг иргэд, олон нийтэд хүргэх зорилготой бөгөөд хураангуйд ашигласан шийдвэр нь Үндсэн хуулийн цэцийн их суудлын хуралдааны тогтоол болно.

Шийдвэрийн дугаар: 02

Шийдвэрийн огноо: 2024 оны 11 дүгээр сарын 08-ны өдөр

Шийдвэрийн төлөв: Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт "Цэц зөвхөн Үндсэн хууль хүчин төгөлдөр болж үйлчилсэн 1992 оны 2 дугаар сарын 12-ны өдрөөс хойш гарсан хууль тогтоомж болон албан тушаалтны үйл ажиллагаатай холбогдсон маргааныг хянан шийдвэрлэнэ" гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц бол Үндсэн хуулийн биелэлтэд дээд хяналт тавих, түүний заалтыг зөрчсөн тухай дүгнэлт гаргах, маргааныг магадлан шийдвэрлэх бүрэн эрх бүхий байгууллага, Үндсэн хуулийг чандлан сахиулах баталгаа мөн", Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Үндсэн хуульд хууль, зарлиг, төрийн байгууллагын бусад шийдвэр, нийт байгууллага, иргэний үйл ажиллагаа бүрнээ нийцсэн байвал зохино" гэж заасныг зөрчсөн гэж шийдвэрлэжээ.

МАРГААНЫ ТУХАЙ ТОВЧ

Мэдээлэл гаргагчдын тайлбар: Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасан зохицуулалт нь Цэц "дээд" хяналтаа хэрэгжүүлэх, маргааныг магадлан шийдвэрлэх эрхийг хязгаарласан буюу зөрчжээ. Учир нь [Монгол Улсад хүчин төгөлдөр үйлчилж буй аливаа хууль тогтоомж нь Үндсэн хуульд нийцсэн байх шаардлагатай](#). Гэтэл "... маргаан бүхий зохицуулалт нь Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улсын хууль тогтоомж Үндсэн хуульд нийцээгүй гэж үзвэл Үндсэн хуулийн цэцээс уг хууль тогтоомжид хяналт тавих бүрэн эрхийг хязгаарласан байна ...".² Ийнхүү [Үндсэн хуулийн хяналтыг батлагдсан цаг хугацаагаар хязгаарласан нь Үндсэн хуульд нийцэхгүй](#)

¹ Үндсэн хуулийн цэцийн их суудлын хуралдааны тогтоолыг бүрэн эхээр нь үзэх холбоос: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17333258960801>

² Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тогтоолын хоёр дахь хэсгийн 5 дахь цогцолбор.

бөгөөд Үндсэн хууль зөрчсөн ердийн хууль, хуульчилсан акт хэрэгжих эрх зүйн орчныг бүрдүүлжээ.

Мөн Үндсэн хуулийн Хавсралт хуулийн Тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг³, 3 дахь хэсэг⁴-т зааснаас үзвэл хууль тогтоогч ердийн хууль, соёрхон баталсан буюу нэгдэн орсон олон улсын гэрээг Үндсэн хуульд нийцүүлэх үүрэгтэй бөгөөд Үндсэн хуульд нийцсэн эсэхэд Үндсэн хуулийн цэц хяналт тавих эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх үүрэгтэй байхаар байна.

Иймд маргаан бүхий зохицуулалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Жаран зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг⁵, мөн зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1 дэх заалт⁶, Жаран зургадугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг⁷, Далдугаар зүйлийн 1, 2 дахь хэсэг⁸-ийг тус тус зөрчсөн гэжээ.

Монгол Улсын Их Хурлын итгэмжилсэн төлөөлөгчийн Үндсэн хуулийн цэцийн их судлын хуралдаанд ирүүлсэн тайлбар: Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хавсралт хуулийн Тавдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг⁹ заасны дагуу “...Улсын Их Хурал Үндсэн хуульд заасан бүрэн эрхийнхээ хүрээнд 1992 оны 2 дугаар сарын 12-ны өдрөөс өмнө батлагдсан Монгол Улсын хууль тогтоомжийг шинэчлэн найруулах, хүчингүй болгох замаар Үндсэн хуулийн биелэлтийг хангах бүрэн боломжтой ...”¹⁰.

“... Үндсэн хуулийн цэцийн гол үүрэг бол 1992 оноос хойш батлагдсан Үндсэн хуулийн биелэлтэд дээд хяналт тавьж, Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх маргааныг магадлан шийдвэрлэх, Үндсэн хуулийн суурь зарчмыг хамгаалах үүрэгтэй ...”¹¹. Иймд “... маргаан бүхий зохицуулалт нь Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг зөрчөөгүй гэж үзэж байна ...”¹².

³ “Монгол Улсын Үндсэн хууль хүчин төгөлдөр болох хүртэл дагаж мөрдөж ирсэн бүх хуулийг мөнхүү Үндсэн хуульд харшлахгүй бол цаашид хүчин төгөлдөр дагаж мөрдөнө”.

⁴ “Монгол Улсын Үндсэн хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн мөнхүү Үндсэн хуульд харшилсан хууль болон эрх зүйн бүх акт, тэдгээрийн заалтыг хүчингүй болсонд тооцно”.

⁵ “Үндсэн хуулийн цэц нь Үндсэн хуулийг зөрчсөн тухай маргааныг иргэдийн өргөдөл, мэдээллийн дагуу өөрийн санаачилгаар буюу Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгч, Ерөнхий сайд, Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын хүсэлтээр хянан шийдвэрлэнэ”.

⁶ “хууль, зарлиг, Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн бусад шийдвэр, түүнчлэн Засгийн газрын шийдвэр, Монгол Улсын олон улсын гэрээ Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх”.

⁷ “Хууль, зарлиг, Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн бусад шийдвэр, түүнчлэн Засгийн газрын шийдвэр, Монгол Улсын олон улсын гэрээ нь Үндсэн хуульд нийцээгүй гэж Үндсэн хуулийн цэц шийдвэр гаргавал зохих хууль, зарлиг, батламж, шийдвэр хүчингүй болно”.

⁸ “Монгол Улсын Үндсэн хуулийг 1992 оны хоёрдугаар сарын 12-ны өдрийн 12 цаг буюу арван долдугаар жарны усан бичин жилийн хаврын тэргүүн хар барс сарын шинийн есний идрийн барилдлагатай өлзийт сайн шар морин өдрийн морин цагаас эхлэн улс даяар дагаж мөрдөнө”.

⁹ “Гагцхүү хуулиар зохицуулж байхаар Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан харилцааг тэр тухай шинэ хууль батлан гаргах хүртэл хугацаанд уул харилцааг зохицуулж ирсэн хууль, эрх зүйн бусад актын заалтаар зохицуулна. Үүнтэй холбогдуулан Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан хуулиудыг Улсын Бага Хурлаас тогтоосон хуваарийн дагуу 1993 онд багтаан батлан гаргана”.

¹⁰ Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тогтоолын найм дахь хэсгийн 2 дахь цогцолбор.

¹¹ Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тогтоолын найм дахь хэсгийн 3 дахь цогцолбор.

¹² Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тогтоолын найм дахь хэсгийн 4 дэх цогцолбор.

ХУУЛЬ ХЭРЭГЛЭЭ, ЦЭЦИЙН ШИЙДВЭР

1. Үндсэн хуулийн цэцийн хяналтын хүрээ

- 1.1. Үндсэн хуульд нийцсэн байх зарчим нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр цаг хугацаа, орон зайгаар хязгаарлагдахгүй үйлчилнэ. Хууль, бусад шийдвэр нь хүчин төгөлдөр үйлчилж буй тохиолдолд Үндсэн хуулийг дагаж мөрдөхөөс өмнө эсхүл дараа батлагдсан эсэхээс үл хамааран Үндсэн хуульд нийцсэн байх ёстой бөгөөд үүний баталгааг хангахын тулд үндсэн хуулийн хяналт хэрэгжих шаардлагатай. "... Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт хүчин төгөлдөр үйлчилж буй аливаа хууль, бусад шийдвэр хэзээ батлагдсан бэ гэдгээс үл хамааран Үндсэн хуульд нийцэх, үүний биелэлтэд Үндсэн хуулийн цэц бүрэн эрхийнхээ хүрээнд хяналт тавих нь Үндсэн хуулийн үзэл баримтлал юм ...".¹³
- 1.2. Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсгээр Үндсэн хуулийн цэцийн хяналтын цар хүрээг 1992 оны Үндсэн хуулийг дагаж мөрдсөн цаг хугацаагаар хязгаарласан нь үндсэн хуульд ёстой зөрчилдөж байна. Иймд маргаан бүхий зохицуулалт нь "... Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх хүрээг цаг хугацааны хүчин зүйлээр хязгаарласан байна ...".¹⁴

2. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн хавсралт хууль ба Үндсэн хуулийн цэцийн хяналт

- 2.1. Үндсэн хуулийн Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн дагуу хууль, бусад шийдвэр, үйл ажиллагаа Үндсэн хуульд бүрнээ нийцсэн байх бөгөөд эдгээрээс Үндсэн хуулийн цэц бүрэн эрхийнхээ хүрээнд хамаарах асуудлаар маргаан үүсгэх, хянан шийдвэрлэхээр тодорхой зохицуулсан. "... Хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн ерөнхий зохицуулалтыг хэрэглэхдээ тухайн дагаж мөрдөх гэж буй хуулийн илэрхий заалтыг шууд үгүйсгэж болохгүй. Иймд Хавсралт хуульд хууль тогтоогчийн үүргийг тусгайлан заасан нь Үндсэн хуулийг дагаж мөрдөхөөс өмнө гарсан бөгөөд хүчин төгөлдөр үйлчилж буй хууль, бусад шийдвэр Үндсэн хуульд нийцсэн эсэх маргааныг хянан шийдвэрлэх талаарх Үндсэн хуулийн цэцийн бүрэн эрхийг үгүйсгэх үндэслэл болохгүй ...".¹⁵
- 2.2. "... Үндсэн хуулийг дагаж мөрдөхөөс өмнө гарсан ч хүчин төгөлдөр үйлчилж буй хууль, бусад шийдвэр Үндсэн хуульд нийцсэн эсэх маргааныг Үндсэн хуулийн цэц хянан шийдвэрлэх бүрэн эрхтэй байх үзэл баримтлалыг Үндсэн хууль тогтоогч баримталсан нь Үндсэн хуулийн бичвэр, Хавсралт хуулийн агуулга, Ардын Их Хурлын болон Улсын Бага хурлын хуралдааны тэмдэглэл, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн анхны зохицуулалт, Үндсэн хуулийн цэцийн өмнөх шийдвэр зэргээр тогтоогдож байна ...".¹⁶

¹³ Үндэслэл хэсгийн 2.6 дахь хэсэг.

¹⁴ Үндэслэл хэсгийн 2.3 дахь хэсэг.

¹⁵ Үндэслэл хэсгийн 4.3 дахь хэсэг.

¹⁶ Үндэслэл хэсгийн 6.2 дахь хэсэг.

Дээрх үндэслэлээр “... Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт *"Цэц зөвхөн Үндсэн хууль хүчин төгөлдөр болж үйлчилсэн 1992 оны 2 дугаар сарын 12-ны өдрөөс хойш гарсан хууль тогтоомж болон албан тушаалтны үйл ажиллагаатай холбогдсон маргааныг хянан шийдвэрлэнэ"* гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг тус тус зөрчсөн байх тул хүчингүй болгосугай ...”¹⁷ гэж шийдвэрлэжээ.¹⁸

---o0o---

¹⁷ Тогтоох хэсгийн 1 дэх хэсэг.

¹⁸ Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийг 2024 оны 11 дүгээр сарын 08-ны өдрийн 2 дугаар тогтоолоор хүчингүй болгосон. <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=19>